

I. NAGRADNI NATEČAJ SLOVENIJA-TRANSPLANTA ZA NAJBOLJŠE RAZISKOVALNO DELO S PODROČJA DONORSKE MEDICINE/DEJAVNOSTI

REZULTATI NATEČAJA 2021

Ljubljana, 18. 2. 2022

21. aprila 2021 smo na Slovenija-transplantu objavili I. nagradni natečaj za najboljše raziskovalno delo s področja donorske medicine/dejavnosti (glej [Slovenija-transplant](#)). Namen natečaja je spodbujanje interdisciplinarnega sodelovanja, raziskovanja in razvoja donorske medicine in dejavnosti. Natečaj je bil odprt do 31. 12. 2021. V roku smo prejeli pet prijav. Prijave so ustrezale razpisnim pogojem.

Januarja 2022 je strokovna komisija v sestavi prim. Danica Avsec, dr. med., svetnica, Andrej Gadžijev, dr. med. in dr. Jana Šimenc, dipl. etnol. in kult. antrop. ocenjevala prejete raziskovalne naloge. Kriteriji za ocenjevanje so bili sledeči:

1. Izvirnost teme in pristopa.
2. Aktualnost izbrane teme.
3. Znanstvena zahtevnost dela/naloga: ustrezna raba metodologije, pravilno navajanje ustreznih domačih in mednarodnih virov, raven in moč argumentacije.
4. Jezikovna in celostna kakovost dela/naloga: uporaba jezikovnega aparata, zasnova, kakovost zaključkov/sklepnega dela.
5. Uporabnost za prenos novih dognanj v prakso: so nova znanja uporabna za prenos v prakso v slovenskem prostoru.

Vsi kriteriji so točkovno enakovredni (pri vsakem kriteriju je največje možno število točk 10). Največje število skupnih točk je 50. Ocenjevanje je bilo prilagojeno stopnji raziskovalnega dela (dodiplomska/podiplomska raven). Komisija je potrdila rezultate na zaključnem evalvacijskem panelu.

Rezultati natečaja so:

1. nagrada (800 evrov)
Veronika Prtenjak: Pravne dileme darovanja človeških organov – darovanje ali trgovanje?
2. nagrada (500 evrov)
Eneja Kovač: Človeško telo kot premoženje

3. nagrada (200 evrov)

Ana Sevšek: Doživljanje svojcev pri odločitvi o darovanju organov možgansko mrtvega družinskega člana

UTEMELJITEV

1. nagrada: **Veronika Prtenjak: Pravne dileme darovanja človeških organov – darovanje ali trgovanje? Magistrska naloga, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani (98 točk)**

Prtenjak Veronika v magistrski nalogi obravnava številne pravne dileme, ki se pojavljajo pri darovanju organov. Podrobneje se loti t.i. navzkrižnega darovanja, pri katerem gre za darovanje in presaditev organov (navzkriž) med dvema paroma oseb; prejemnik ne dobi organa bližnje osebe, temveč organ neznanega darovalca, medtem ko njemu bližnja oseba organ daruje neznanemu prejemniku. Prtenjak obravnava tudi možnosti darovanja organov v sklad.

Med avtoričinimi ključnimi raziskovalnimi vprašanji so dileme, ali tovrstni načini darovanja še sledijo temeljnemu načelu altruizma ali gre za nedovoljeno obliko trgovanja z organi. Avtorica ugotavlja, da zahteva mednarodnih in nacionalnih pravnih dokumentov po genetski, družinski ali čustveni povezanosti med živim darovalcem in prejemnikom postavlja dopustnost tovrstnih načinov darovanja pod vprašaj, vendar pa se lahko hkrati takšni zahtevi očita elemente paternalizma in nesorazmernosti. Prtenjak analizo raziskovalnih vprašanj podrobneje predstavi na primeru nemške in slovenske pravne ureditve, doda pa tudi vpogled v pravno ureditev navzkrižnega darovanja v izbranih evropskih državah. V zadnjem delu naloge se dotakne problematike presaditve maternice, pri kateri so izpostavljene aktualne pravne in nekatere druge dileme ter podani predlogi za ureditev de lege ferenda.

Odlika raziskovalne naloge Veronike Prtenjak je dobra vsebinska struktura, poglobljena in natančna interpretacija mednarodnih in nacionalnih pravnih dokumentov in konvencij s področja darovanja organov ter izvirna primerjava nacionalnih zakonodaj. Avtorica prikaže celovito analizo ključnih pojmov, pri čemer uporablja ustrezno strokovno (pravno in medicinsko) terminologijo. Predstavi dobro poznavanje zakonodajne ureditve v Sloveniji in nakaže možnosti za nadgradnjo. Inovativnost omenjene naloge je v interdisciplinarni naravi in odpiranju neraziskanih področij in možnosti razvoja dejavnosti v Sloveniji, tako glede možnosti navzkrižnega darovanja kot darovanja maternice.

Avtorica jasno prikaže zavedanje, da se je potrebno intenzivno ukvarjati s pravnimi in etičnimi vprašanji, ki jih prinaša hiter (tehničen) napredek na področju medicine. Kot ugotavlja, iskanje odgovorov, razpetih med tehničnimi zmožnostmi, zakonodajno ureditvijo ter moralno in družbeno-ekonomsko sprejemljivostjo, ni enostavno. Presežek naloge je tudi empiričen del, saj je avtorica za namen raziskave opravila intervjuje z raziskovalci presaditve maternice na Švedskem in izsledke pogovorov smiselno umestila v razpravo.

Magistrska naloga Veronike Prtenjak je dostopna v repozitoriju Univerze v Ljubljani na povezavi <https://repozitorij.uni-lj.si/Iskanje.php?type=napredno&lang=slv&stI0=Avtor&niz0=Veronika+Prtenjak>.

2. nagrada: **Eneja Kovač: Človeško telo kot premoženje**
Magistrska naloga, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani (87 točk)

Eneja Kovač se v magistrski nalogi loti področja transplantacijskega turizma in kriminalnih dejanj na področju trgovine z organi. Kot ugotavlja, so prakse trgovanja z organi hude kršitve človekovih pravic in dostojanstva, kjer prihaja do izkoriščanja in oškodovanja ljudi. Med drugim pravi: slabše kot so bivanjske in finančne razmere, bolj so posamezniki pripravljeni prodati svoj organ (ledvico). Kot primer za analizo uporabi Iran, kjer so z zakonom uveljavili pravico do nakupa in prodaje človeških organov z namenom skrajševanja čakalnih seznamov in omejevanja črnega trga. Kovač razlaga, da je za vzpostavitev zakonitega trga z organi, ki se že dogaja v Iranu in nekaterih drugih državah, potrebno človeško telo dojemati kot premoženje. Slednje pa je mogoče le ob stališču družbe, da je to etično in moralno sprejemljivo.

V prvem delu naloge avtorica zelo dobro predstavi, kako se je skozi zgodovino spreminjal pogled na človeško telo (kot premoženje) ter kako človeško telo dojemajo različne svetovne religije. Nadaljuje z argumenti za in proti zakoniti trgovini z organi, kjer tudi opiše pravno ureditev v Republiki Sloveniji in na mednarodni ravni. Ugotovi, da je v povezavi s prodajo delov človeškega telesa opredeljeno načelo prostovoljnosti, neodplačnosti in altruizma, in da je vzpostavitev zakonite trgovine z organi na območju Slovenije v prihodnosti zaradi stroge pravne ureditve in dobrih mednarodnih povezav preko organizacije Eurotransplant, ki zagotavlja organe za darovanje, skoraj nemogoča. Avtorica meni, da je v Sloveniji bolj kot vzpostavitev zakonite trgovine z organi družbeno sprejemljiva možnost vzpostavitve t.i. »opt out« sistema za pridobitev soglasja za darovanje organov.

Magistrska naloga Eneje Kovač odpira v današnjem času pomembno in aktualno razpravo o lastninski pravici posameznika in priznanja svobodne volje posameznika, da lahko s svojim telesom prosto razpolaga. Prvi del je odlično zasnovan, raba mednarodnih virov je natančna in ustrezna. V drugem delu naloge je argumentacija malce slabša, zaključni sklepi so poenostavljeni (predvsem v sklepu, da sprememba zakonodaje v domnevno soglasje pomeni neposredno povečanje darovalcev in skrajševanje čakalnih vrst). Manjša pomanjkljivost je tudi premalo referenc na slovensko področje in nacionalni donorski sistem.

Magistrska naloga Eneje Kovač je dostopna v repozitoriju Univerze v Ljubljani na povezavi <https://repozitorij.uni-lj.si/Iskanje.php?type=napredno&lang=eng&stl0=KljucneBesede&niz0=transplantacijski+turizem>.

3. nagrada: **Ana Sevšek: Doživljanje svojcev pri odločitvi o darovanju organov možgansko mrtvega družinskega člana**
Diplomska naloga, Fakulteta za zdravstvene vede, Univerza v Mariboru (85 točk).

Temeljno raziskovalno vprašanje Ane Sevšek je, kaj svojci doživljajo ob odločitvi o darovanju organov možgansko mrtvega družinskega člana. Za analizo uporabi deskriptivno metodo dela, naredi pregled literature in analizo raziskav, ki so ustrezale zastavljenim kriterijem. Avtorica ugotovi, da svojci ob odločitvi za darovanje organov možgansko mrtvega družinskega člana

doživljajo stres, strah, hkrati se soočajo z žalostjo, doživljajo šok zaradi nenadne smrti, porajajo se jim dvomi in velikokrat prihaja tudi do konfliktnih situacij med svojci. V sklepu zaključijo, da se svojci lažje odločijo za darovanje organov svojca, kadar pokojnik že tekom življenja izrazi željo za darovanje organov.

Avtorica v diplomski nalogi prikaže zadostno stopnjo strokovne razgledanosti, saj natančno pojasni postopke v primeru darovanja organov možgansko mrtvega darovalca in doživljanje svojcev ob odločitvah o darovanju organov možgansko mrtvega. Kakovost izbranih analiziranih virov in raziskav je ustrezna, v sklepnem delu pa pogošamo prikaz natančnejšega poznavanja slovenskega sistema darovanja, postopkov pri pogovorih s svojci in aktivnostih na področju ozaveščanja splošne javnosti. Avtorica tudi spregleda že uveljavljeno prakso v Sloveniji: v primeru, da je žalovanje za svojce pretežno, na Slovenija-transplantu obveščamo o možnosti psihološke pomoči. Vsekakor pa je izbrana tematika vedno aktualna in pomembna za nadaljnje raziskovanje.

Diplomska naloga Ane Sevšek je dostopna v spletni knjižnici Univerze v Mariboru na povezavi <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=79243&lang=slv>.

Glede na kakovost vseh prejetih raziskovalnih nalog, komisija predlaga dodatni nagradi (v višini 100 evrov) za avtorici:

Sinja Čož: Socialno-marketinške intervencije za darovanje organov
Diplomska naloga, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani (83 točk)

Aleksandra Letonja: Doživljanje medicinskih sester ob zdravstveni negi možgansko mrtvega darovalca
Diplomska naloga, Fakulteta za zdravstvene vede, Univerza v Mariboru (77 točk)

Nagrajenke vljudno vabimo na kratko slovesno podelitev nagrad, ki bo potekala 17. marca 2022 ob 11h prek spleta. Povezavo na dogodek bomo poslali naknadno. Vsem nagrajenkam iskreno čestitamo in jim želimo veliko uspehov na vseh področjih še naprej!

Vse zainteresirane obveščamo, da bomo II. nagradni natečaj Slovenija-transplanta za najboljše raziskovalno delo objavili marca 2022.

Na tem mestu izrekamo posebno zahvalo ga. Kseniji Senegačnik, ki je del finančne nagrade s kviza Joker (RTV Slovenija) podarila Slovenija-transplantu. Darovana sredstva smo prenesli v sklad za nagrade najboljših raziskovalnih del in s tem prispevali k ozaveščanju javnosti in nadaljnjem raziskovalnem in aplikativnem razvoju tega pomembnega področja.

Prim. Danica Avsec, dr. med., svetnica, Andrej Gadžijev, dr. med., dr. Jana Šimenc, dipl. etnol. in kult. antrop.

